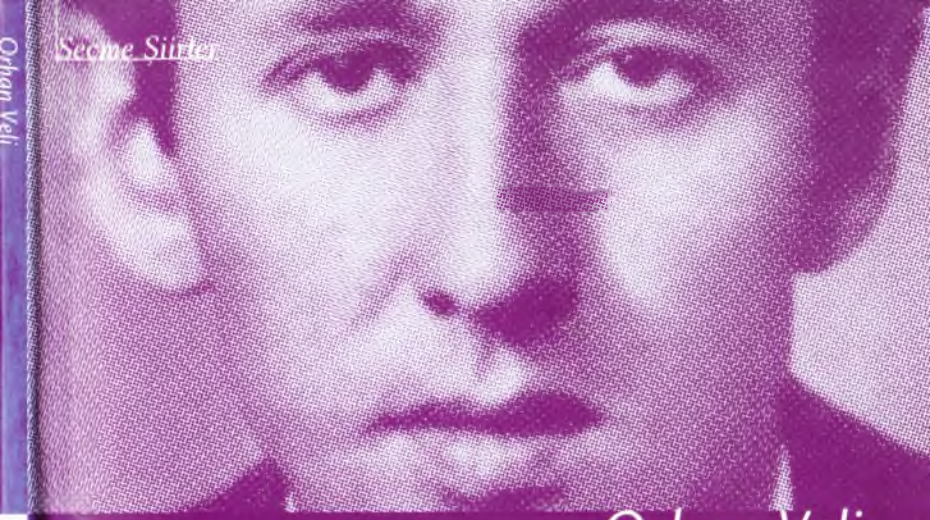
Orhan Veli

Seçme Şiirler

Orhan Veli

Bu gece, bu yıldızlar, bu koku
Bu tepeden tırnağa çiçek açmış ağaç

ADAM

ADAM YAYINLARI
©
Adam Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş.

Birinci Basım : Eylül 1997
İkinci Basım : Aralık 1997

Kapak Tasarımı : Mehmet Ulusel
Kapak Fotoğrafı : Ara Güler

97.34.Y.0016.633
ISBN 975-418-441-0

Derleyen : Memet Fuat

Orhan Veli

Seçme Şiirler

ADAM

Gemliğe doğru
Denizi göreceksin;
Sakın şaşırma.

ROBENSON

Haminnemdir en sevgilisi
Çocukluk arkadaşlarımın
Zavallı Robenson'u ıssız adadan
Kurtarmak için çareler düşündüğümüz
Ve birlikte ağladığımız günden beri
Biçare Güliver'in
Devler memleketinde
Çektiklerine.

İNSANLAR

Ne kadar severim o insanları!
O insanlar ki, renkli, silik
Dünyasında çıkartmaların
Tavuklar, tavşanlar ve köpeklerle beraber
Yaşayan insanlara benzer.

BAYRAM

Kargalar, sakın anneme söylemeyin!
Bugün toplar atılırken evden kaçıp
Harbiye Nezaretine gideceğim.
Söylemezseniz size macun alırım,
Simit alırım, horoz şekeri alırım;
Sizi kayık salıncağına bindiririm kargalar,
Bütün zıpzıplarımı size veririm.
Kargalar, ne olur anneme söylemeyin!

DEDİKODU

Kim söylemiş beni
Süheylâ'ya vurulmuşum diye?
Kim görmüş, ama kim,
Eleni'yi öptüğümü,
Yüksekkaldırımda, güpegündüz?
Melâhat'i almışım da sonra
Alemdara gitmişim, öyle mi?
Onu sonra anlatırım, fakat
Kimin bacağını sıkmışım tramvayda?
Güya bir de Galataya dadanmışız;
Kafaları çekip çekip
Orada alıyormuşuz soluğu;
Geç bunları, anam babam, geç;
Geç bunları bir kalem;
Bilirim ben yaptığımı.

Ya o, Muallâ'yı sandala atıp,
Ruhumda hicranın'ı söyletme hikâyesi?

KİTABE-İ SENG-İ MEZAR

I

Hiçbir şeyden çekmedi dünyada
Nasırdan çektiği kadar;
Hattâ çirkin yaratıldığından bile
O kadar müteessir değildi;
Kundurası vurmadığı zamanlarda
Anmazdı ama Allahın adını,
Günahkâr da sayılmazdı.
Yazık oldu *Süleyman Efendi*'ye

KİTABE-İ SENG-İ MEZAR

II

Mesele falan değildi öyle,
To be or not to be kendisi için;
Bir akşam uyudu;
Uyanmayıverdi.
Aldılar, götürdüler.
Yıkandı, namazı kılındı, gömüldü.
Duyarlarsa öldüğünü alacaklılar
Haklarını helâl ederler elbet.
Alacağına gelince...
Alacağı yoktu zaten rahmetlinin.

KİTABE-İ SENG-İ MEZAR

III

Tüfeğini deppoya koydular,
Esvabını başkasına verdiler.
Artık ne torbasında ekmek kırıntısı,
Ne matrasında dudaklarının izi;
Öyle bir rûzigâr ki,
Kendi gitti,
İsmi bile kalmadı yadigâr.
Yalnız şu beyit kaldı,
Kahve ocağında, el yazısiyle
"Ölüm Allahın emri,
"Ayrılık olmasaydı."

?

Neden liman diyince
Hatırıma direkler gelir
Ve açık deniz diyince yelken?

Mart diyince kedi,
Hak diyince işçi
Ve neden ihtiyar değirmenci
Allaha inanır düşünmeden?

Ve rüzgârlı havalarda
Yağmur iğri yağar?

HARBE GİDEN

Harbe giden sarı saçlı çocuk!
Gene böyle güzel dön;
Dudaklarında deniz kokusu,
Kirpiklerinde tuz;
Harbe giden sarı saçlı çocuk!

NE KADAR GÜZEL

Çayın rengi ne kadar güzel,
Sabah sabah,
Açık havada!
Hava ne kadar güzel!
Oğlan çocuk ne kadar güzel!
Çay ne kadar güzel!

SABAHA KADAR

Şu şairler sevgililerden beter;
Nedir bu adamlardan çektiğim?
Olur mu böyle, bütün bir geceyi
Bir mısraın mahremiyetinde geçirmek?

Dinle bakalım, işitebilir misin
Türküsünü damların, bacaların
Yahut da karıncaların buğday taşıdıklarını
Yuvalarına?

Beklemesem olmaz mı güneşin doğmasını
Kullanılmış kafiyeleri yollamak için,
Kapıma gelecek çöpçülerle,
Deniz kenarına?

Şeytan diyor ki "Aç pencereyi;
"Bağır, bağır, bağır; sabaha kadar."

GEMİLERİM

Elifbamın yapraklarında
Gemilerim, yelkenli gemilerim.
Giderler yamyamların memleketlerine
Gemilerim, yan yata yata;
Gemilerim, kurşunkalemiyle çizilmiş;
Gemilerim, kırmızı bayraklı.
Elifbamın yapraklarında
Kız Kulesi,
Gemilerim.

GÜZEL HAVALAR

Beni bu güzel havalar mahvetti,
Böyle havada istifa ettim
Evkaftaki memuriyetimden.
Tütüne böyle havada alıştım,
Böyle havada âşık oldum;
Eve ekmekle tuz götürmeyi
Böyle havalarda unuttum;
Şiir yazma hastalığım
Hep böyle havalarda nüksetti;
Beni bu güzel havalar mahvetti.

ANLATAMIYORUM

(moro romantico)

Ağlasam sesimi duyar mısınız,
Mısralarımda;
Dokunabilir misiniz,
Gözyaşlarıma, ellerinizle?

Bilmezdim şarkıların bu kadar güzel,
Kelimelerinse kifayetsiz olduğunu
Bu derde düşmeden önce.

Bir yer var, biliyorum;
Her şeyi söylemek mümkün;
Epiyce yaklaşmışım, duyuyorum;
Anlatamıyorum.

KUŞLAR YALAN SÖYLER

İnanma, ceketim, inanma
Kuşların söylediklerine;
Benim mahrem-i esrarım sensin.

İnanma, kuşlar bu yalanı
Her bahar söyler.
İnanma, ceketim, inanma!

KASİDE

Elinde Bursa çakısı,
Boynunda kırmızı yazma;
Değnek soyarsın akşamlara kadar,
Filya tarlasında.

Ben sana hayran,
Sen cama tırman.

EFKÂRLANIRIM

Mektup alır, efkârlanırım;
Rakı içer, efkârlanırım;
Yola çıkar, efkârlanırım.
Ne olacak bunun sonu, bilmem.
"Kâzım'ım" türküsünü söylerler,
Üsküdar'da;
Efkârlanırım.

SÖZ

Aynada başka güzelsin,
Yatakta başka;
Aldırma söz olur diye;
Tak takıştır,
Sür sürüştür;
İnadına gel,
Piyasa vakti,
Mahallebiciye.

Söz olurmuş,
Olsun;
Dostum değil misin?

DELİ EDER İNSANI BU DÜNYA;
BU GECE, BU YILDIZLAR, BU KOKU,
BU TEPEDEN TIRNAĞA ÇİÇEK AÇMIŞ AĞAÇ

TREN SESİ

Garîbim;
Ne bir güzel var avutacak gönlümü,
Bu şehirde,
Ne de bir tanıdık çehre;
Bir tren sesi duymayagöreyim,
İki gözüm,
İki çeşme.

ISTANBUL TÜRKÜSÜ

Istanbul'da, Boğaziçi'nde,
Bir fakir Orhan Veli'yim;
Veli'nin oğluyum,
Târifsiz kederler içinde.

Urumelihisarı'na oturmuşum;
Oturmuş da bir türkü tutturmuşum

"Istanbulun mermer taşları;
Başıma da konuyor, konuyor aman, martı kuşları;
Gözlerimden boşanır hicran yaşları;
Edalı'm,
Senin yüzünden bu hâlim."

"Istanbulun orta yeri sinama;
Garipliğim, mahzunluğum duyurmayın anama;
El konuşur, sevişirmiş; bana ne?
Sevdalı'm,
Boynuna vebâlim!"

Istanbul'da, Boğaziçi'ndeyim;
Bir fakir Orhan Veli;
Veli'nin oğlu;
Târifsiz kederler içindeyim.

DEĞİL

Bilmem ki nasıl anlatsam;
Nasıl, nasıl, size derdimi!
Bir dert ki yürekler acısı,
Bir dert ki düşman başına.
Gönül yarası desem...
Değil!
Ekmek parası desem...
Değil!
Bir dert ki...

Dayanılır şey değil.

KEŞAN

21. 8. 1942,
Cumhuriyet Hanı'nda;
Ne güzel bir geceydi!
Sabaha karşı yağmur yağdı.

Güneş doğdu, ufuk kana boyandı;
Çorbam geldi, sıcak sıcak;
Kamyon geldi kapımıza dayandı.

Karnım tok,
Sırtım pek;
Ver elini Edirne şehri.

MİSAFİR

Dün fena sıkıldım akşama kadar;
İki paket cigara bana mısın demedi;
Yazı yazacak oldum, sarmadı;
Keman çaldım ömrümde ilk defa;
Dolaştım,
Tavla oynayanları seyrettim,
Bir şarkıyı başka makamla söyledim;
Sinek tuttum, bir kibrit kutusu;
Allah kahretsin, en sonunda,
Kalktım, buraya geldim.

ESKİLER ALIYORUM

Eskiler alıyorum
Alıp yıldız yapıyorum
Musikî ruhun gıdasıdır
Musikîye bayılıyorum

Şiir yazıyorum
Şiir yazıp eskiler alıyorum
Eskiler verip Musikîler alıyorum

Bir de rakı şişesinde balık olsam

TAHATTUR

Alnımdaki bıçak yarası
Senin yüzünden;
Tabakam senin yadigârın;
"İki elin kanda olsa gel" diyor
Telgrafın;
Nasıl unuturum seni ben,
Vesikalı yârim?

ALTIN DİŞLİM

Gel benim canımın içi, gel yanıma;
İpek çoraplar alayım sana;
Taksilere bindireyim,
Çalgılara götüreyim seni.
Gel,
Gel benim altın dişlim;
Sürmelim, ondüle saçlım, yosmam;
Mantar topuklum, bopsitilim, gel.

ŞANOLU ŞİİR

Kadehlerin biri gelir, biri gider;
Mezeler çeşit çeşit;
Bir sevdiğim şanoda şarkı söyler;
Biri yanıbaşımda;
İçer içer, ötekini kıskanır.
Kıskanma, güzelim, kıskanma;
Senin yerin başka,
Onun yeri başka.

İÇİNDE

Denizlerimiz var, güneş içinde;
Ağaçlarımız var, yaprak içinde;
Sabah akşam gider gider geliriz,
Denizlerimizle ağaçlarımız arasında,
Yokluk içinde.

AH! NEYDİ BENİM GENÇLİĞİM!

Nerde böyle hüzünlenmek o zaman;
İçip içip ağlamak,
Uzaklara dalıp şarkı söylemek;
Hafta sekiz ben eğlentide;
Bugün saz, yarın sinema,
Beğenmedin Aile Bahçesi;
Onu da beğenmedin, parka;
Sevdiğim dillere destan;
Sevdiğim,
Meyil verdiğim;
Ben dizinin dibinde elpençe divan,
Samanlık seyran.
Nerde,
Nerde,
Nerde böyle hüzünlenmek o zaman!

DENİZİ ÖZLİYENLER İÇİN

Gemiler geçer rüyalarımda,
Allı pullu gemiler, damların üzerinden;
Ben zavallı,
Ben yıllardır denize hasret,
"Bakar bakar ağlarım".

Hatırlarım ilk görüşümü dünyayı,
Bir midye kabuğunun aralığından
Suların yeşili, göklerin mavisi,
Lâpinaların en hârelisi...
Hâlâ tuzlu akar kanım
İstiridyelerin kestiği yerden.

Neydi o deli gibi gidişimiz,
Bembeyaz köpüklerle, açıklara!
Köpükler ki fena kalpli değil,
Köpükler ki dudaklara benzer;
Köpükler ki insanlarla
Zinaları ayıp değil.

Gemiler geçer rüyalarımda,
Allı pullu gemiler, damların üzerinden;
Ben zavallı,
Ben yıllardır denize hasret.

KAPALI ÇARŞI

Giyilmemiş çamaşırlar nasıl kokar bilirsin,
Sandık odalarında;
Senin de dükkânın öyle kokar işte.
Ablamı tanımazsın,
Hürriyette gelin olacaktı, yaşasaydı;
Bu teller onun telleri,
Bu duvak onun duvağı işte.
Ya bu camlardaki kadınlar?
Bu mavi mavi,
Bu yeşil yeşil fistanlı...
Geceleri de ayakta mı dururlar böyle?
Ya şu pembezar gömlek?
Onun da bir hikâyesi yok mu?
Kapalı Çarşı diyip te geçme;
Kapalı Çarşı,
Kapalı kutu.

SERE SERPE

Uzanıp yatıvermiş, sere serpe;
Entarisi sıyrılmış, hafiften;
Kolunu kaldırmış, koltuğu görünüyor;
Bir eliyle de göğsünü tutmuş.
İçinde kötülüğü yok, biliyorum;
Yok, benim de yok ama...
Olmaz ki!
Böyle de yatılmaz ki!

GÜN OLUR

Gün olur, alır başımı giderim,
Denizden yeni çıkmış ağların kokusunda
Şu ada senin, bu ada benim,
Yelkovan kuşlarının peşi sıra.

Dünyalar vardır, düşünemezsiniz;
Çiçekler gürültüyle açar;
Gürültüyle çıkar duman topraktan.

Hele martılar, hele martılar,
Her bir tüylerinde ayrı bir telâş!..

Gün olur, başıma kadar mavi;
Gün olur, başıma kadar güneş;
Gün olur, deli gibi...

BİR DUYMA DA GÖR

Bir duyma da gürültüsünü
Dallarda çıtırdayarak açılan fıstıkların,
Gör bak ne oluyorsun.
Bir duyma da gör şu yağan yağmuru;
Çalan çanı, konuşan insanı.
Bir duyma da kokusunu yosunların,
İstakozun, karidesin,
Denizden esen rüzgârın...

SİZİN İÇİN

Sizin için, insan kardeşlerim,
Her şey sizin için;
Gece de sizin için, gündüz de;
Gündüz gün ışığı, gece ay ışığı;
Ay ışığında yapraklar;
Yapraklarda merak;
Yapraklarda akıl;
Gün ışığında bin bir yeşil;
Sarılar da sizin için, pembeler de;
Tenin avuca değişi,
Sıcaklığı,
Yumuşaklığı;
Yatıştaki rahatlık;
Merhabalar sizin için;
Sizin için limanda sallanan direkler;
Günlerin isimleri,
Ayların isimleri,
Kayıkların boyaları sizin için;
Sizin için postacının ayağı,
Testicinin eli;
Alınlardan akan ter,
Cephelerde harcanan kurşun;
Sizin için mezarlar, mezar taşları,
Hapishaneler, kelepçeler, idam cezaları;
Sizin için;
Her şey sizin için.

İSTANBUL'U DİNLİYORUM

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Önce hafiften bir rüzgâr esiyor;
Yavaş yavaş sallanıyor
Yapraklar, ağaçlarda;
Uzaklarda, çok uzaklarda,
Sucuların hiç durmıyan çıngırakları;
İstanbul'u dinliyorum gözlerim kapalı.

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Kuşlar geçiyor, derken;
Yükseklerden, sürü sürü, çığlık çığlık.
Ağlar çekiliyor dalyanlarda;
Bir kadının suya değiyor ayakları;
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Serin serin Kapalı Çarşı;
Cıvıl cıvıl Mahmutpaşa;
Güvercin dolu avlular.
Çekiç sesleri geliyor doklardan,
Güzelim bahar rüzgârında, ter kokuları;
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Başında eski âlemlerin sarhoşluğu,
Loş kayıkhaneleriyle bir yalı;
Dinmiş lodosların uğultusu içinde
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Bir yosma geçiyor kaldırımdan;
Küfürler, şarkılar, türküler, laf atmalar.
Bir şey düşüyor elinden yere;
Bir gül olmalı;
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Bir kuş çırpınıyor eteklerinde;
Alnın sıcak mı değil mi, biliyorum;
Dudakların ıslak mı değil mi, biliyorum;
Beyaz bir ay doğuyor fıstıkların arkasından
Kalbinin vuruşundan anlıyorum;
İstanbul'u dinliyorum.

BAHARIN İLK SABAHLARI

Tüyden hafif olurum böyle sabahlar;
Karşı damda bir güneş parçası,
İçimde kuş cıvıltıları, şarkılar;
Bağıra çağıra düşerim yollara;
Döner döner durur başım havalarda.

Sanırım ki günler hep güzel gidecek;
Her sabah böyle bahar;
Ne iş güç gelir aklıma, ne yoksulluğum.
Derim ki "Sıkıntılar duradursun!"
Şairliğimle yetinir,
Avunurum.

GALATA KÖPRÜSÜ

Dikilir Köprü üzerine,
Keyifle seyrederim hepinizi.
Kiminiz kürek çeker, sıya sıya;
Kiminiz midye çıkarır dubalardan;
Kiminiz dümen tutar mavnalarda;
Kiminiz çımacıdır halat başında;
Kiminiz kuştur, uçar, şairâne;
Kiminiz balıktır, pırıl pırıl;
Kiminiz vapur, kiminiz şamandıra;
Kiminiz bulut, havalarda;
Kiminiz çatanadır, kırdığı gibi bacayı,
Şıp diye geçer Köprü'nün altından;
Kiminiz düdüktür, öter;
Kiminiz dumandır, tüter;
Ama hepiniz, hepiniz...
Hepiniz geçim derdinde.
Bir ben miyim keyif ehli, içinizde?
Bakmayın, gün olur, ben de
Bir şiir söylerim belki sizlere dair;
Elime üç beş kuruş geçer;
Karnım doyar benim de.

AYRILIŞ

Bakakalırım giden geminin ardından;
Atamam kendimi denize, dünya güzel;
Serde erkeklik var, ağlıyamam.

HÜRRİYETE DOĞRU

Gün doğmadan,
Deniz daha bembeyazken çıkacaksın yola.
Kürekleri tutmanın şehveti avuçlarında,
İçinde bir iş görmenin saadeti,
Gideceksin;
Gideceksin ırıpların çalkantısında.
Balıklar çıkacak yoluna, karşıcı;
Sevineceksin.
Ağları silkeledikçe
Deniz gelecek eline pul pul;
Ruhları sustuğu vakit martıların,
Kayalıklardaki mezarlarında,
Birden,
Bir kıyamettir kopacak ufuklarda.
Denizkızları mı dersin, kuşlar mı dersin;
Bayramlar seyranlar mı dersin, şenlikler cümbüşler mi?
Gelin alayları, teller, duvaklar, donanmalar mı?
Heeeey!
Ne duruyorsun be, at kendini denize;
Geride bekliyenin varmış, aldırma;
Görmüyor musun, her yanda hürriyet;
Yelken ol, kürek ol, dümen ol, balık ol, su ol;
Git gidebildiğin yere.

DALGACI MAHMUT

İşim gücüm budur benim,
Gökyüzünü boyarım her sabah,
Hepiniz uykudayken.
Uyanır bakarsınız ki mavi.

Deniz yırtılır kimi zaman,
Bilmezsiniz kim diker;
Ben dikerim.

Dalga geçerim kimi zaman da,
O da benim vazifem;
Bir baş düşünürüm başımda,
Bir mide düşünürüm midemde,
Bir ayak düşünürüm ayağımda,
Ne halt edeceğimi bilemem.

İÇERDE

Pencere, en iyisi pencere;
Geçen kuşları görürsün hiç olmazsa;
Dört duvarı göreceğine.

KARŞI

Gerin, bedenim, gerin;
Doğan güne karşı.
Duyur duyurabilirsen,
Elinin, kolunun gücünü,
Ele güne karşı.

Bak! dünya renkler içinde!
Bu güzel dünya içinde
Sevin sevinebilirsen,
İnsanlığın haline karşı.

Durmadan işliyen saatlerde
Dişli dişliye karşı;
Dişlilerin arasında,
Güçsüz güçlüye karşı.
Herkes bir şeye karşı.
Küçük hanım, yatağında, uykuda,
Rüyalarına karşı.

Gerin, bedenim, gerin,
Doğan güne karşı.

BEDAVA

Bedava yaşıyoruz, bedava;
Hava bedava, bulut bedava;
Dere tepe bedava;
Yağmur çamur bedava;
Otomobillerin dışı,
Sinamaların kapısı,
Camekânlar bedava;
Peynir ekmek değil ama
Acı su bedava;
Kelle fiyatına hürriyet,
Esirlik bedava;
Bedava yaşıyoruz, bedava.

GELİRLİ ŞİİR

İstanbul'dan ayva da gelir, nar gelir,
Döndüm baktım, bir edalı yâr gelir,
Gelir desen dar gelir;
Gün aşırı alacaklılar gelir.
Anam anam,
Dayanamam,
Bu iş bana zor gelir.

Bozuk Düzen

PİRELİ ŞİİR

Bu ne acaip bilmece!
Ne gündüz biter, ne gece.
Kime söyleriz derdimizi;
Ne hekim anlar, ne hoca.

Kimi işinde gücünde,
Kiminin donu yok kıçında.
Ağız var, burun var, kulak var;
Ama hepsi başka biçimde.

Kimi peygambere inanır;
Kimi saat köstek donanır;
Kimi kâtip olur, yazı yazar;
Kimi sokaklarda dilenir.

Kimi kılıç takar böğrüne;
Kimi uyar dünya seyrine
Karı hesabına geceleri,
Gündüzleri baba hayrına.

Bu düzen böyle mi gidecek?
Pireler filleri yutacak;
Yedi nüfuslu haneye
Üç buçuk tayın yetecek?

Karışık bir iş vesselâm.
Deli dolu yazar kalem.
Yazdığı da ne? Bir sürü
İpe sapa gelmez kelâm.

DALGA

Mesut sanmak için kendimi
Ne kâğıt isterim, ne kalem;
Parmaklarımda cıgaram,
Dalar giderim mavisinden içeri
Karşımda duran resmin.

Giderim, deniz çeker;
Deniz çeker, dünya tutar.
İçkiye benzer bir şey mi var,
Bir şey mi var ki havada
Deli eder insanı, sarhoş eder?

Bilirim, yalan, hepsi yalan;
Taka olduğum, tekne olduğum yalan;
Suların kaburgalarımdaki serinliği,
İskotada uğuldayan rüzgâr,
Haftalarca dinmeyen motor sesi,
Yalan.

Ama gene de,
Gene de güzel günler geçirebilirim;
Geçirebilirim bu mâvilikte,
Suda yüzen karpuz kabuğundan farksız,
Ağacın gökyüzüne vuran aksinden,
Her sabah erikleri saran buğudan,
Buğudan, sisten, ışıktan, kokudan...

II

Ne kâğıt yeter ne kalem,
Mesut sanmam için kendimi.
Bunların hepsi... hepsi fasafiso.
Ne takayım, ne tekneyim.
Öyle bir yerde olmalıyım,
Öyle bir yerde olmalıyım ki,
Ne karpuz kabuğu gibi,
Ne ışık, ne sis, ne buğu gibi...
İnsan gibi.

RAHAT

Şu kavga bir bitse dersin,
Acıkmasam dersin,
Yorulmasam dersin;
Çişim gelmese dersin,
Uykum gelmese dersin;

Ölsem desene!

KUYRUKLU ŞİİR

Uyuşamayız, yollarımız ayrı;
Sen ciğercinin kedisi, ben sokak kedisi;
Senin yiyeceğin, kalaylı kapta;
Benimki aslan ağzında;
Sen aşk rüyası görürsün, ben kemik.

Ama seninki de kolay değil, kardeşim;
Kolay değil hani,
Böyle kuyruk sallamak Tanrının günü.

CEVAP

– Ciğercinin kedisinden sokak kedisi

Açlıktan bahsediyorsun;
Demek ki sen komünistsin.
Demek bütün binaları yakan sensin.
İstanbul'dakileri sen,
Ankara'dakileri sen...
Sen ne domuzsun, sen!

MACERA

Küçüktüm, küçücüktüm,
Oltayı attım denize;
Bir üşüşüverdi balıklar,
Denizi gördüm.

Bir uçurtma yaptım, telli duvaklı;
Kuyruğu ebemkuşağı renginde;
Bir salıverdim gökyüzüne;
Gökyüzünü gördüm.

Büyüdüm, işsiz kaldım, aç kaldım;
Para kazanmak gerekti;
Girdim insanların içine,
İnsanları gördüm.

Ne yârdan geçerim, ne serden;
Ne denizlerden, ne gökyüzünden ama...
Bırakmıyor son gördüğüm,
Bırakmıyor geçim derdi.

Oymuş, diyorum, zavallı şairin
Görüp göreceği.

BİRDENBİRE

Her şey birdenbire oldu.
Birdenbire vurdu gün ışığı yere;
Gökyüzü birdenbire oldu;
Mavi birdenbire.
Her şey birdenbire oldu;
Birdenbire tütmeye başladı duman topraktan;
Filiz birdenbire oldu, tomurcuk birdenbire.
Yemiş birdenbire oldu.

Birdenbire,
Birdenbire;
Her şey birdenbire oldu.
Kız birdenbire, oğlan birdenbire;
Yollar, kırlar, kediler, insanlar...
Aşk birdenbire oldu,
Sevinç birdenbire.

YOKUŞ

Öteki dünyada akşam vakitleri
Fabrikamızın paydos saatinde
Bizi evlerimize götürecek olan yol
Böyle yokuş değilse eğer
Ölüm hiç de fena bir şey değil.

DENİZ KIZI

Denizden yeni mi çıkmıştı neydi;
Saçları, dudakları
Deniz koktu sabaha kadar;
Yükselip alçalan göğsü deniz gibiydi.

Yoksuldu, biliyorum
– Ama boyna da yoksulluk sözü edilmez ya –
Kulağımın dibinde, yavaş yavaş,
Aşk türküleri söyledi.

Neler görmüş, neler öğrenmişti kim bilir,
Denizle buğaz buğaza geçen hayatında!
Ağ yamamak, ağ atmak, ağ toplamak,
Olta yapmak, yem çıkarmak, kayık temizlemek...
Dikenli balıkları hatırlatmak için
Elleri ellerime değdi.

O gece gördüm, onu gözlerinde gördüm;
Gün ne güzel doğarmış meğer açık denizde!
Onun saçları öğretti bana dalgayı;
Çalkandım durdum rüyalar içinde.

1943

AŞK RESMİGEÇİTİ

Birincisi o incecik, o dal gibi kız,
Şimdi galiba bir tüccar karısı.
Ne kadar şişmanlamıştır kim bilir.
Ama yine de görmeyi çok isterim,
Kolay mı? ilk göz ağrısı.

İkincisi Münevver Abla, benden büyük
Yazıp yazıp bahçesine attığım mektupları
Gülmekten katılırdı, okudukça.
Bense bugünmüş gibi utanırım
O mektupları hatırladıkça.

çıkar
durarduk mahallede
halde
.....yan yana yazılırdı duvarlara
.....yangın yerlerinde.

Dördüncüsü azgın bir kadın,
Açık saçık şeyler anlatırdı bana.
Bir gün de önümde soyunuverdi
Yıllar geçti aradan, unutamadım,
Kaç defa rüyama girdi.

Beşinciyi geçip altıncıya geldim.
Onun adı da Nurinnisa.
Ah güzelim
Ah esmerim
Ah
Canımın içi Nurinnisa.

Yedincisi, Aliye, kibar bir kadın.
Ama ben pek varamadım tadına.
Bütün kibar kadınlar gibi
Küpe fiyatına, kürk fiyatına.

Sekizinci de o bokun soyu.
Elin karısında namus ara,
Kendinde arandı mı küplere bin.
Üstelik
Yalanın düzenin bini bir para.

Ayten'di dokuzuncunun adı.
İş başında şunun bunun esiri,
Ama bardan çıktı mı,
Kiminle isterse onunla yatar.

Onuncusu akıllı çıktı
gitti
Ama haksız da değildi hani.
Sevişmek zenginlerin harcıymış
İşsizlerin harcıymış.
İki gönül bir olunca
Samanlık seyranmış ama,
İki çıplak da, olsa olsa,
Bir hamama yakışırmış.

İşine bağlı bir kadındı on birinci.
Hoş, olmasın da ne yapsın,
Bir zalimin yanında gündelikçi.
leksandra
Geceleri odama gelir,
Sabahlara kadar kalır.

./

Konyak içer, sarhoş olur,
Sabahı da işbaşı yapardı şafakla.

Gelelim sonuncuya.
Hiçbirine bağlanmadım
Ona bağlandığım kadar.
Sade kadın değil, insan.
Ne kibarlık budalası,
Ne malda mülkte gözü var.
Hür olsak der,
Eşit olsak der.
İnsanları sevmesini bilir
Yaşamayı sevdiği kadar.

ÇOK ŞÜKÜR

Bir insan daha var, çok şükür, evde;
Nefes var,
Ayak sesi var;
Çok şükür, çok şükür.

YAŞAMAK

I

Biliyorum, kolay değil yaşamak,
Gönül verip türkü söylemek yâr üstüne;
Yıldız ışığında dolaşıp geceleri,
Gündüzleri gün ışığında ısınmak;
Şöyle bir fırsat bulup yarım gün,
Yan gelebilmek Çamlıca tepesine...
– Bin türlü mavi akar Boğaz'dan –
Her şeyi unutabilmek maviler içinde.

II

Biliyorum, kolay değil yaşamak;
Ama işte
Bir ölünün hâlâ yatağı sıcak,
Birinin saati işliyor kolunda.
Yaşamak kolay değil ya kardeşler,
Ölmek de kolay değil;

Kolay değil bu dünyadan ayrılmak.

ŞİİR ÜSTÜNE YAZILARINDAN

GARİP

Şiir, yani söz söyleme san'atı, geçmiş asırlar içinde birçok değişikliklere uğramış; en sonunda da, bugünkü noktaya gelmiş. Bu noktadaki şiirin doğru dürüst konuşmadan bir hayli farklı olduğunu kabul etmek lâzım. Yani şiir bugünkü hâliyle, tabiî ve alelâde konuşmaya nazaran bir ayrılık göstermekte, nisbî (göreli) bir garabet (gariplik) arzetmektedir. Fakat işin hoş tarafı, bu şiirin birçok hamleler neticesinde kendini kabul ettirmiş, bir an'ane (gelenek) kurmak suretiyle de mezkûr (anılan) acayipliği ortadan kaldırmış olması. Yeni doğup bugünün münevveri tarafından terbiye edilen çocuk kendini doğrudan doğruya bu noktada idrâk ediyor (algılıyor). Şiiri, kendine öğretilen şartlar içinde aradığından, bir tabiîleşme arzusunun mahsulü olan eserleri hayretle karşılıyor. Garip telâkkisi, öğrendiklerini tabiî kabul edişinden gelmekte. Ona buradaki izafîliği (göreliliği) göstermeli ki, öğrendiklerinden şüphe edebilsin.

An'ane, şiiri nazım dediğimiz bir çerçeve içinde muhafaza etmiş. Nazmın belli başlı unsurları (öğeleri) vezinle kafiyedir. Kafiyeyi ilk insanlar ikinci satırın kolay hatırlanmasını temin için, yani sadece hafızaya yardımcı olmak maksadiyle kullanmışlardı. Fakat onda sonradan bir güzellik buldular. Onu, hikmeti vücudu (varlık nedeni) aşağı yukarı aynı olan vezinle birlikte kullanmayı bir maharet (beceri) saydılar. Şiirin de menşeinde (kökeninde), diğer san'atlarda olduğu gibi, böyle bir oyun arzusu vardır. Bu arzu iptidaî (ilkel) insan için nazarı itibara alınabilecek (önemsenebilecek) bir ehemmiyetteydi. Halbuki insan o zamandan beri pek çok tekâmül etti (gelişti). Bugünkü insan öyle zan ve temenni ediyorum ki, vezinle kafiyenin kullanılışında kendini hayrete düşüren bir güçlük, yahut da büyük heyecanlar temin eden bir

güzellik bulmayacaktır. Nitekim bu rahatsız edici hakikati görmüş olanlar, vezinle kafiyeye "âhenk" denilen yeni bir şiir unsurunun ebeveyni nazariyle bakmışlar, bu yeni nimete dört elle sarılmışlar. Bir şiirde eğer takdir edilmesi lâzımgelen bir âhenk varsa, onu temin eden şey, ne vezindir, ne de kafiye. O âhenk vezinle kafiyenin dışında da, vezinle kafiyeye rağmen de mevcuttur (vardır). Fakat onu şiirde şuurlu (bilinçli) hâle getirip anlayışları en kıt insanlara bile bir âhengin mevcut olduğunu haber veren şey vezinle kafiyedir. Bu suretle farkına varılan, yani vezinle, kafiye ile temin edilen bir âhenkten zevk duyabilmek yahut da lâkırdıyı bu basit ölçüler içinde söylemeyi maharet sayabilmek; safdilliklerin herhalde en muhteşemi olmalıdır. Bunun haricinde bir âhenge inanmaksa, onun şiir için ne kadar lüzumsuz, hattâ ne kadar zararlı olduğunu biraz sonra anlatacağım.

Vezinle kafiyenin her şeye rağmen birer kayıt (sınırlama) olduğunu da kabul edelim. Bunlar şairin düşüncesine, hassasiyetine (duyarlığına) hükmettikleri gibi lisanın şeklinde de değişiklikler yapıyorlar. Nazım dilindeki nahiv (sözdizimi) acaiplikleri vezinle kafiye zaruretinden doğmuş. Bu acaiplikler belki de, ifadeyi genişletmesi itibariyle, şiir için faydalı olmuştur. Hattâ onların, nazım endişelerinin dışında dahi baş tacı edilmeleri ihtimali vardır. Fakat bu kuruluş bazılarının kafalarına "şiir dilinin kendine hâs yapısı" diye dar bir telâkki (anlayış) getirmiş. Bu çeşit insanlar birtakım şiirleri reddederlerken "Konuşma diline benzemiş" diyorlar. Köklerini vezinle kafiyeden alan bu telâkki, hakikî mecrasını (akış yolunu) arayan şiirde hep aynı izafî garabeti bulacak, onu kabul etmek istemiyecektir.

Lâfız (söz) ve mâna san'atları çok kere zekânın tabiat üzerindeki değiştirici, tahrip edici hassalarından (özelliklerinden) istifade eder. Bilgisini, terbiyesini geçmiş asırlara borçlu olan insan için bundan daha tabiî bir şey yoktur. Teşbih (benzetme), eşyayı, olduğundan başka türlü görmek zorudur. Bunu yapan insan acaip karşılanmaz, kendine hiçbir gayri tabiîlik (olağan dışılık)

isnat edilmez (yüklenmez). Halbuki teşbihle istiâreden (eğretilemeden) kaçan, gördüğünü herkesin kullandığı kelimelerle anlatan adamı bugünün münevveri garip telâkki etmektedir. Hatâsı, muhtelif sapıtmalarla gelinmiş bir şiir anlayışını kendine çıkış noktası yapmasıdır. Yazının peyda olduğu (ortaya çıktığı) günden beri yüz binlerce şair gelmiş, her biri binlerce teşbih yapmış. Hayran olduğumuz insanlar bunlara birkaç tane daha ilâve etmekle acaba edebiyata ne kazandıracaklar? Teşbih, istiâre, mübalâğa (abartma) ve bunların bir araya gelmesinden meydana çıkacak bir hayal zenginliği, ümit ederim ki, tarihin aç gözünü artık doyurmuştur.

Edebiyat tarihinde pek çok şekil değişiklikleri olmuş, yeni şekil her defasında, küçük garipsemelerden sonra kolayca kabul edilmiştir. Güç kabul edilecek değişiklik, zevke ait olanıdır. Böyle değişmelerin pek seyrek vukua geldiğini (olageldiğini); üstelik, bu suretle meydana çıkan edebiyatlarda da her şeye rağmen değişmeyen, yine devam eden, hepsinde müşterek (ortak) olan bir taraf bulunduğunu görüyoruz. Bugüne kadar burjuvazinin malı olmaktan, yüksek sanayi devrinin başlamasından evvel de dinin ve feodal zümrenin köleliğini yapmaktan başka hiçbir işe yaramamış olan şiirde, bu değişmeyen taraf; *müreffeh sınıfların zevkine hitap etmiş olmak* şeklinde tecelli ediyor (beliriyor). Müreffeh (bolluk içinde yaşayan) sınıfları yaşamak için çalışmaya ihtiyacı olmayan insanlar teşkil ederler (oluştururlar). O insanlar geçmiş devirlerin hâkimidirler. O sınıfı temsil etmiş olan şiir lâyık olduğundan daha büyük bir mükemmeliyete erişmiştir. Ama yeni şiirin istinat edeceği (yaslanacağı) zevk, artık akalliyeti (azınlığı) teşkil eden o sınıfın zevki değil. Bugünkü dünyayı dolduran insanlar yaşamak hakkını mütemadî (sürekli) bir didişmenin sonunda buluyorlar. Her şey gibi, şiir de onların hakkıdır, onların zevkine hitap edecektir. Bu, mevzuubahis (söz konusu) kitlenin istediklerini eski edebiyatların âletleriyle anlatmıya çalışmak demek de değildir. Mesele bir sınıfın ihtiyaçlarının müdafaasını yapmak olmayıp sadece zevkini aramak, bulmak, san'ata onu

hâkim kılmaktır.

Yeni bir zevke ancak yeni yollarla, yeni vasıtalarla varılır. Birtakım nazariyelerin söylediklerini bilinen kalıplar içine sıkıştırmakta hiçbir yeni, hiçbir san'atkârane hamle yoktur. Yapıyı temelinden değiştirmelidir. Biz senelerden beri zevkimize, irademize hükmetmiş, onları tâyin etmiş (belirlemiş), onlara şekil vermiş edebiyatların, o sıkıcı, o bunaltıcı tesirinden kurtulabilmek için, o edebiyatların bize öğretmiş olduğu her şeyi atmak mecburiyetindeyiz. Mümkün olsa da "şiir yazarken bu kelimelerle düşünmek lâzımdır" diye yaratıcı faaliyetimizi tahdit eden (sınırlayan) lisanı bile atsak. Ancak bu suretledir ki, kendimizi alışkanlıkların sürüklediği gayri tabiî inhiraftan (sapmadan) kurtarmış; safiyetimize, hakikatimize irca etmiş (döndürmüş) oluruz.

Tarihin beğenerek andığı insanlar daima dönüm noktalarında bulunanlardır. Onlar bir an'aneyi yıkıp yeni bir an'ane kurarlar. Daha doğrusu kurdukları şey içlerinden gelen yeni bir kayıtlar (sınırlamalar) sistemidir. Ancak ileriki nesillere intikal ettikten sonra an'ane olur. Büyük san'atkâr nâmütenahi (sonsuz) kayıtların içindedir. Fakat bu kayıtlar, hiçbir zaman, evvelkiler tarafından vazedilmiş (konmuş) değildir. O; kitapların öğrettiğinden daha fazlasını arayan, san'ata yeni kayıtlar sokmaya çalışan adamdır. 17 nci asır Fransız klasisizmi kaideci (kuralcı) olmuş, fakat an'aneperest (gelenekçi) olmamıştır. Zira kaidelerini kendi getirmiştir. 18 nci asır yazıcıları daha çok an'aneperest oldukları halde san'atkârlıkları bakımından an'aneyi kuranlar seviyesine yükselememişlerdir. Çünkü kayıtları hissetmemişler, öğrenmişlerdir. Bir şeyin ya lüzumunu, yahut da lüzumsuzluğunu hissetmeli, fakat herhalde hissetmelidir. Lüzumu hissedenler kurucular, lüzumsuzluğu hissedenler yıkıcılardır. Her ikisi de cemiyetlerin (toplumların) fikir hayatı için devam ettirici insanlardan daha faydalıdırlar. Bu çeşit insanlar belki her zaman muvaffak olamazlar. Yaptıkları işin tutunabilmesi, işin içtimaî bünyedeki (toplumsal yapıdaki) tebeddüllerle (değişmelerle) olan münasebetine ve bu tebeddüllerin ehemmiyetine tâbidir (bağlıdır). Ademimuvaffakiyetin (başarısızlığın) sebeplerinden biri de yapmanın yapılması lâzım geleni bilmekten farklı oluşudur. Bir insan kurduğunu mü-

kemmeleştiremeyebilir. Fakat kendisini hemen takip edecek olana kıymetli bir temel tevdi eder (bırakır). Ya bir yol gösterir, yahut bir yolun yanlış olduğunu söyler. Bu insan bir davanın bayraktarı, sıra neferi veya fedaisi demektir. Bir fikir uğrunda fedai olmayı göze almış insan takdirle, minnetle karşılanmalıdır. Bununla beraber fedai olmayı göze almış insanın ne takdire ihtiyacı vardır, ne de teşvike. Çünkü bunlar ondaki emniyet hissine hiçbir şey ilâve etmiyecektir. En koyu irtica hareketlerinin, cesaretinden hiçbir şey eksiltemiyeceği gibi...

Ben, san'atlarda tedahüle (birbirinin içine girmeye) taraftar değilim. Şiiri şiir, resmi resim, musikiyi musiki olarak kabul etmeli. Her san'atın kendine ait hususiyetleri, kendine ait ifade vasıtaları var. Meramı (anlatılmak isteneni) bu vasıtalarla anlatıp bu hususiyetlerin içinde kapalı kalmak hem san'atın hakikî kıymetlerine hürmetkâr olmak, hem de bir cehde (çabaya), bir emeğe yer vermek değil mi? Güzel olanı temin edecek (sağlayacak) güçlük herhalde bu olmalı. Şiirde musiki, musikide resim, resimde edebiyat bu güçlüğü yenemeyen insanların başvurdukları birer hileden başka bir şey değil. Ayrıca bu san'atlar, öteki san'atların içine girince hakikî değerlerinden de birçok şeyler kaybediyorlar. Meselâ bir şiirde âhenktar (uyumlu) birkaç kelimenin yan yana gelmesinden meydana çıkmış bir musikiyi, nağmelerindeki tenevvü (çeşitlilik) ve akorlarındaki zenginlikle muazzam bir san'at olan sahici musiki yanında küçümsememeye imkân var mı? Mahreçleri (çıkış yerleri) aynı olan harflerin bir araya toplanmasiyle vücuda gelen "âhengi taklidî" de ("taklit uyum" da) bu kadar basit, bu kadar âdi bir hile. Ben bu gibi hilelerden zevk duymanın, o âhengi şiirde hissetmekten gelen bir memnuniyet olduğuna kaniim. İnsan anlaşılmaz sandığı bir şeyi anladığı vakit memnun olur. Bu memnuniyeti, anlaşılmaz sanılan eserin muvaffakiyeti addetmek, insanın kendini muharrirle (yazarla) bir tutmak, yani kendi kendini beğenmek arzusundan başka bir şey değil. Bu itibarla halk tarafından sevilen eserler en kolay anlaşılanlar oluyor. (...) San'atkâr, kendini verdiği san'atın hususiyetlerini keşfetmek, hünerini de bu hususiyetler üzerinde göstermek mecburiyetindedir. Şiir bütün hususiyeti edasında olan bir söz

san'atıdır. Yani tamamiyle mânadan ibarettir. Mâna insanın beş duygusuna değil, kafasına hitabeder. Binaenaleyh doğrudan doğruya insan ruhiyatına hitabeden ve bütün kıymeti mânasında olan hakikî şiir unsurunun musiki gibi, bilmem ne gibi tâlî (ikinci derecede) hokkabazlıklar yüzünden dikkatimizden kaçacağını da hatırdan çıkarmamalı. Tiyatro için çok daha lüzumlu olan dekora itiraz ediyorlar da, şiirdeki musikiye itiraz etmiyorlar.

(...)

Musikiden istifadeyi kabul eden şair neden resimden, hattâ daha ileri gidilirse, heykelden yahut mimariden de istifadeyi düşünmesin? (...) Bir de resmi şiire mâna halinde sokan şairler, bu şairleri tutan büyük de kalabalıklar var. Onlar bütün meziyetleri tasvir olmaktan ibaret yazıları şiir addetmekte güçlük çekmiyorlar. Halbuki o yazıların şiirliğini kabul etmemek lâzım. Bu noktai nazarı (görüşü) müdafaa edenler, fazla ileriye gitmedikleri zaman, fikirleri akla yakınmış gibi görünür. Kendilerine hak vermek isteriz. Zannederiz ki, tasvir şiirin şartlarındandır, her şiir de az çok tasvirîdir. Bu yanlış düşünce şiirin ifade vasıtasının lisan oluşundan ileri geliyor. Lisanın cüzü'leri (parçaları) olan kelimeler ya doğrudan doğruya eşyanın, yahut da fikirlerimizin ifadeleridir. Mücerret (soyut) fikirler tekemmül etmiş (olgunlaşmış) kafalara haricî âlemle (dış dünyayla) alâkasızmış gibi görünür. Halbuki, insan denilen mahlûkun en mücerret fikirleri bile bir müşahhasla (somutla) beraber düşünmek yani onu daima maddeye, daima eşyaya irca etmek (döndürmek) temayülü (eğilimi) vardır.

Böyle olunca kelimelerin yan yana gelmesile meydana çıkacak san'atın gözümüzün önüne tabiattan birçok şeyler getireceğini de tabiî karşılamalı. Fakat bu tabiî karşılama hiçbir zaman şiirin bütün servetinin bu kelimelerle hatırlanan bir dünyadan, bütün kıymetinin de bu dünyanın güzelliğinden ibaret olacağı neticesine varmamalı. Şiirde tasvir bulunabilir. Ama tasvir – hattâ san'atkârın tamamen kendine hâs görüş adesesinden dahi geçmiş olsa – şiirde esas unsur olmamalı. Şiiri şiir yapan, sadece, edasındaki hususiyettir; o da mânaya aittir.

Fransız şairi *Paul Eluard*'ın dediği gibi, "Bir gün gelecek, o; sadece kafa ile okunacak, edebiyat da böylece yeni bir hayata kavuşacak."

Edebiyat tarihinde her yeni cereyan şiire yeni bir hudut getirdi. Bu hududu âzamî derecede genişletmek, daha doğrusu, şiiri huduttan kurtarmak bize nasiboldu.

Oktay Rifat, bir mektubunda, bu fikri mektep mefhumu üzerinde izaha çalışıyor. Diyor ki "Mektep fikri; zaman içinde bir fasılayı, bir duruşu temsil ediyor. Sür'at ve harekete mugayir (aykırı). Hayatın akışına uyan, *dialectique* zihniyete aykırı düşmiyen cereyan sadece mektepsizlik cereyanı."

Fakat hudutsuzluk yahut mektepsizlik vasfı şiirde tek başına, ayrı bir şekilde bulunabilir mi? Şüphesiz hayır. Bu vasfın insana birçok yeni sahalar keşfettireceğini, şiiri birçok ganimetlerle (bir savaşım sonucu ele geçirilen şeylerle) zenginleştireceğini tabiî addetmeli. Bizim, kendi hesabımıza, bu hudut genişletme işinde ele geçirdiğimiz ganimetlerin başlıcaları arasında saflıkla basitlik var. Şiirlik güzeli bunlardan çıkarma arzusu, bizi şiirin en büyük hazinesi olan, insanı hayatının bütün safhalarında kurcalayan bir âlemle yakından temasa sevkediyor. Bu âlem de tahteşşuur (bilinçaltı). Tabiat, zekânın müdahalesi ile (araya girmesi ile) değiştirilmemiş halde, ancak burada bulunabiliyor. Keza insan ruhu burada bütün giriftliği, bütün kompleksleriyle, fakat ham ve iptidaî halde yaşıyor. İptidaîlikle basitliğin bir hususiyeti de bu giriftlik olsa gerek. Hislerin, yahut heyecanların, tecrit edilmişlerine (soyutlanıp ayrılmışlarına) ancak ruhiyat kitaplarında rastgeliriz. (...) Safiyetle basitliği çocukluk hâtıralarımızda aynı zenginlik, aynı giriftlik ve tecride karşı duyulan aynı düşmanlıkla buluyoruz. Allahın sakallı bir ihtiyar, cinlerin kırmızı cüceler, perilerin beyaz entarili kızlar şeklinde tasavvuru, bozulmamış çocuk kafasının mücerret fikre tahammülü olmadığını gösteriyor.

"Şiiri en saf, en basit halde bulmak için yapılan insan tahteşşuurunu karıştırma ameliyesi"nin *symboliste*'lerin kabul ettiği gibi içimizdeki birtakım gizli tellere dokunma, yahut *Valéry*'nin, yaratıcı faaliyeti izah eden, "gayri şuurda olma" nazariyeleriyle karıştırılmamasını isterim. Bu hususta bizim arzumuza en çok yaklaşan san'at cereyanı (akımı) *surréalisme* (gerçeküstücülük) cereyanıdır. Ruhî otomatizmi fikir sistemlerinin ve san'at anlayışlarının çıkış noktası yapan bu insanlar vezni ve kafiyeyi atmak mecburiyetinde kaldılar. Ruhî otomatizmle zekâ hokkabazlığının gayri kabili telif (uzlaştırılamaz) şeyler olduğunu gören insan için bu zaruret de âşikârdır. İkisinden birini tercih etmek lüzumunu

vâzıh (anlamı açık) şekilde ortaya koyan ve "*bütün kıymeti mânasında olan şiir*" için bu küçük hokkabazlıkları fedadan çekinmeyen *sürréaliste*'ler elbette takdire lâyık görülmeli.

(...) Tabiî şartlar içinde tahteşşuuru yazı haline getirmemiz imkânsızdır. O halde imkânsız olan bu hâli melekeleştirmeye (yetileştirmeye, alışkanlık haline getirmeye) kalkmak büsbütün lüzumsuz bir gayret sayılmaz mı? Muhakkak ki, bu meleke tahteşşuuru boşaltmak melekesi değildir. Olsa olsa tahteşşuuru taklit etme melekesidir. Tahteşşuurda bulunan şeyler nasıl şeyler? Onu bir san'atkâr bir âlimden çok daha iyi, çok daha derin hisseder. Eseri de bu hissedişin taklidinden başka bir şey değildir. San'atkâr mükemmel bir taklitçidir.

Usta san'atkâr, taklitçi değilmiş gibi görünür. Çünkü taklit ettiği şey orijinaldir. 19 uncu asırda yaşamış realist muharririn anlattığı tabiat orijinal değildir; zekâ tarafından taklit edilmiştir. Onun için eser kopyenin kopyesidir. Basitlikle iptidaîlik, ikisi de, san'at eserine hakikî güzelliği getirirler. İyi bir san'atkâr onları çok güzel taklit eder. Bu işi yapan adama "basit adam, iptidaî adam" dememek lâzımdır. San'atın senelerce çilesini çekmiş, nâmütenahi (sonsuz) merhalelerden (aşamalardan) geçmiş bir şairi günün birinde acemi bir eda ile karşınıza çıkmış görürseniz, birdenbire menfi hükümler vermeyiniz. Böyle bir şair "acemiliği taklit"te güzellik bulmuş olabilir. Bu takdirde o, acemiliğin ustası olmuş demektir. (...)

Şiirde hücum edilmesi lâzım geldiğine inandığım zihniyetlerden biri de mısracı zihniyettir. Bir şiirde bir tek berceste (güzel) mısraın kifayetine (yeterliğine) itikat (inanma) şeklinde tezahür eden (beliren) ve ilk bakışta insana basit görünen bu zihniyeti, şiirin kötü bir hususiyetine bağlanışın gizli bir ifadesi olduğu için mühim buluyorum. Şiirde bir "bütün"ün lüzumuna inananlar bile mısralar arasında birtakım aralıklar kabul eder, bu aralıkları birbirine rapteden mâna yakınlıklarını şiirdeki örülüşün mükemmeliyeti için kâfi sayarlar. Bu telâkki (anlayış) belki de hücum edilmeye değecek kadar sakat bir telâkki değildir. Fakat insanı şimdi bahsedeceğim hususiyete ve o hususiyetten zevk alma tehlikesine götürdüğü için buna da meydan vermemek lâzımdır. Şiir öyle

bir bütündür ki, bütünlüğünün farkında bile olunmaz.

Sıvanmış, boyanmış bir binanın tuğlaları arasındaki harcı göremeyiz. Bina tamamiyetini ancak bu harçla temin ettiği zamandır ki, onu teşkil eden tuğlaları teker teker görmek, onların vasıfları üzerinde düşünmek fırsatını elde ederiz.

Mısracı zihniyet, bize, mısraların olduğu gibi, onun parçaları olan kelimelerin de tetkiki, tahlili (çözümlenmesi) imkânını verir. Kelime üzerinde düşünmek, onun güzelliğini, yahut çirkinliğini tesbite çalışmak; şiire, kelime halinde, mücerret bir "şiir unsuru" telâkkisi getirmiştir. Yüz kelimelik bir şiirde yüz tane güzellik arayan insan vardır. Halbuki bin kelimelik bir şiir bile bir tek güzellik için yazılır. Tuğla güzel değildir. Sıva güzel değildir. Fakat bunlardan terekküp eden (oluşan) bir mimari eseri güzeldir. Buna mukabil agat, helyotrop, gümüş gibi maddelerden bir bina yapılabileceğini farzedelim. Eğer bu bina, maddelerin taşıdığı güzellik dışında bir güzelliğe malik değilse san'at eseri sayılmaz. Görülüyor ki haddizatında (aslında) güzel olan kelimenin şiire malzemelik etmesi şiir için bir kazanç değil. Eğer söyleniş tarzlarını, kullanılış şekillerini de beraber getirmiş olmasalardı, bu kelimelerin şiire bir zararı da olmazdı. Fakat ne yazık ki o kelimeler ancak muayyen şekillerde söylenebiliyor. Yani, kendi edalarını kendileri tâyin ediyorlar. İşte eski şiirin yukarda bahsettiğim hususiyeti bu edadır, ismi de "şairâne"dir.

Bu edaya bizi kelimeler getirmiş. Fakat şiir zevkini, şiir telâkkisini bugünkü cemiyetten alan insan çok kere aksi cihetten hareket etmekte, yâni o kelimelerden evvel şairâneyi tanımaktadır. Bu edayı getirebilecek kelimelerden müteşekkil lûgat; yazarken şairâne olmak isteyen, okurken de şairâneyi arayan insanın kafasında zaruri olarak meydana gelir. O lûgatin çerçevesinden kurtulmadıkça şairâneden kurtulmaya da imkân yok. Şiire yeni bir dil getirme cehdi (çabası) işte böyle bir kurtulma arzusundan doğuyor. "Nasır" ve "Süleyman Efendi" kelimelerinin şiire sokulmasını hazmedemiyenlerse şairâneye tahammül edebilenler, hattâ onu arayanlar, hem de bilhassa arayanlardır.

Halbuki "eskiye ait olan her şeyin, her şeyden evvel de şairânenin aleyhinde bulunmak lâzım."

(*Garip*, önsöz, 1941)

SANAT İÇİN SANAT

"Sanat için sanat" sözü sanattan bugünkü manada fayda uman insanlara boş bir *paradoxe* gibi görünür. Halbuki, yanlış söylenmiş ve yanlış tefsirlere yol açmış bir söz olmasına rağmen, gerçek bir tarafı da yok değildir. Sanatta fayda meselesinin on dokuzuncu asırda ortaya atılmış olan böyle bir söz üzerine meydana çıktığını sananlar, sanatla fayda arasındaki tarihi münasebeti de ihtimal bilmezler. Sanat arzusu ilk insanlarda bugünün sanatkârı tarafından da aynı şekilde duyulan ve ne olduğu bir türlü bilinemeyen bir ruh haleti, daha doğrusu bir hastalık halinde doğdu. İnsanın güzel eser yaratma arzusu yanında ardı arkası gelmeyen ihtiyaçları vardı. Ve insan hem onun için, hem de öteki için çalışıyordu. Sanat ihtiyacını karşılayan faaliyetleri zamanla birçok ifade vasıtası buldu. İfade vasıtalarının çoğalması ve genişlemesi hayatının bütün cepheleri üzerinde müessir olmaya başladı. Hayati ihtiyaçları karşılayan faaliyetler sadece fayda esasına müstenittir. Halbuki bedîî heyecanın ne olduğunu anlatmak için, ömrünü asırların bile tüketemediği bir "hasbi" (nedensiz, karşılıksız) kelimesi icat ettiler. Sanatın hayati faaliyetlere yeni müdahale ettiği zamanlarda – bu hakikati anlayışımız her ne kadar yeni ise de – sanatla fayda birbirinden tamamen ayrı şeylerdi. Bu ayrılığı ilk ortadan kaldıran ve sanatla faydayı birbirine yaklaştıran, öyle sanıyorum ki, mimari olmuştur. İskemlenin üzerine yapılan nakışların sanat kıymeti iskemlenin iskemleliği dışındadır. Halbuki binanın; hacmine, nisbetlerine, kısacası bütünlüğüne taallûk eden (ilişkin) sanat kıymeti binadan beklenen faydanın dışında değildir. Güzellik, içinde oturmak için yapılmış binaya, sonradan, iğreti bir halde ilave edilemez.

Mimaride güzellikle faydanın çok daha eski zamanlarda birbiri içine geçmiş olması diğer birtakım faaliyetlerde yekdiğerinin dışında kalmalarına mani olmadı. Bu yabancılık ve anlaşamamazlık, medeniyetin ilerlemesi ve bu ilerlemenin hayata getirdiği çeşitli hadiselerin birbiriyle haşrüneşr (kaynaşmış) olması sayesindedir ki, az çok giderilebildi. Bu müddet zarfında ise insan kafası durmamış; ilim merakı, felsefe merakı, falan merakı, filan merakı gibi birtakım enayice saiklerle (güdülerle) bazı tecritler (ayırmalar) yapmış; mezkûr (anılan) tecritler neticesinde de, kimseye çaktırmadan bir anlaşmaya doğru gitmenin yolunu tutmuş

olan, sanatla faydayı birbirinden tutup ayırmıştı. Buna rağmen *plastique* sanatların Fransa'da geçirdiği tekâmülü tetkik eden sanat tarihçisi – güzelliğin gayesinin bizde sadece hasbi bir heyecan yaratmak olduğunu bildiği halde – bu memlekette, geçmiş asırlarda yapılmış olan koltukları, perdeleri, masaları, şamdanları, kadehleri ele alıp birer birer incelemekten ve bu eşyanın birbirleriyle olan benzerlik ve ayrılıklarını ve bunların devirleriyle olan münasebetlerini meydana çıkarmaya çalışmaktan geri kalmadı. Halbuki bardak içki içmek, perde pencereyi kapatmak, koltuk üstüne oturmak için yapılmıştır.

Söylediklerimizi şöylece hülasa edelim

Sanatla fayda ilkin birbirinin dışındaydı. Yavaş yavaş aralarında bir kaynaşma oldu. Fakat o sırada, dünyayı asgari dört asır evvelinden öğrenen âlimler, feylezoflar ve tarihçiler meydana çıktı. Allem ettiler, kallem ettiler; bu iki hadiseyi birbirinden ayırdılar, arkalarından Théophile Gautier adında daha az zavallı bir adam türedi ve devrinin patlak noktası vazifesini gördü. Devri, faydayı sanata yanlış şekilde mal eden; başka bir tabirle faydayı feda eden bir cereyana aksülamel (tepki) mahiyetinde idi. Filhakika faydayı sanata bu tarzda mal etmelerine mani olmak lazımdı. Bu da ya faydayı yahut sanatı kabul edip ötekini atmak suretiyle kabil olacaktı.

Koskoca bir romantik devrin içinde gelen ve zamanın edebi hareketlerine mihrak (odak) vazifesi gören mahfillerde (toplantı yerlerinde) en nüktedan artist diye tanınmış bir adamdan daha fazlası beklenemezdi. Sanatla alakası olmayan sanatkârların "fayda, fayda" diye bağırdıkları gibi.

Théophile Gautier'nin sözüne itiraz etmek, onda telif edici (uzlaştırıcı) bir taraf bulunduğunu söyleyen sözün sahibini bile şaşırtmak kabildi. "Bu nasıl olurdu?" diyeceksiniz. İşte benim yaptığım gibi. Zaten işin doğrusu da bu.

Fayda sanatın içine o tarzda girmiştir ki onu sanatın kendinden ayırt etmek güçtür. Afiş ve reklam sanatını sanat saymayanlar, musikideki faydayı bilmem nasıl inkâr ederler. Yahut işi ters tarafından alalım Bir edebi eseri propaganda vasıtası olmadığı için reddedenler bir musiki parçasının sanatlığını nesi ile kabul ederler?

Sanatta fayda meselesi sanatla hiç alakası olmayan kimseler tarafından münakaşa edilmiş olmasaydı ihtimal ben de bu fikirle-

ri ileri sürmekten çekinecektim. Bugünkü dünyanın içinde yaşayan bir adam olmak sıfatıyla beşeriyette (insanlıkta) kuru sanattan daha faydalı şeyler mevcut olduğunu biliyorum. Amma diğer taraftan yaradılışım yani uzviyetim beni sanatla uğraşmaya sevkediyor. Ne cemiyet için beslediğim hayırlı niyetleri, ne de sanatı feda ederim. İnsanların refahı için söyleyeceğim üç beş sözün faydası olacaksa, sanatımı bu fayda uğruna kullanabilirim. Fakat dikkat ediyorsunuz ya, sanatımı diyorum. Çünkü sanatın ne olduğunu bilmeyen insanlar bu işin ne olduğunu yine anlayamayacaklardır.

(İnkılapçı Gençlik, 22 8 1942)

GENÇ BİR ŞAİRLE KONUŞMA

Geçenlerde genç bir şairle konuştum. Hayatını alnının teriyle kazanan, yirmi yıllık geçmişi yalnız kahırla dolu bir Türk köylüsü. Yeryüzünde bir tek sahici değer tanımış, o da, el emeği. Bana şiirlerini okudu, ve "Bu şiirleri bir mecmuada bastırabilir miyim?" diye sordu. Saf, temiz duyuşları yanında birkaç okuryazar tarafından öğretilmiş bazı iğreti hususiyetleri olmasaydı hiç düşünmeden "elbette" diyecektim; diyemedim. Enikonu güzel şiirler olduğu halde mecmualarda çıkan şiirlerin alayından güzel olduğunu gördüğüm halde diyemedim. Nasihati sevmem; kimseye nasihat etmek istemem. Daha doğrusu buna hakkım yoktur. Ama, bu genç şaire birkaç söz olsun söylemenin cazibesinden de kendimi alamadım. Birtakım cevherler yumurtlayıp, bir sürü büyük hakikatler söylediğimi sanmayın. Hayır! Ben ona sadece o cevherler yumurtlayan insanlardan şüphe etmesini, o büyük hakikatlere körü körüne inanmamasını söyledim. "Büyük hakikatler şiir üstüne midir, bil ki çoğu şiirden anlamayan insanlar tarafından söylenmiştir. Sen şairsin. Belki de ömrünün sonuna kadar şiiri düşünecek, en çok onun çilesini çekeceksin. Sahici şiirin hangisi olduğunu anlamak, onu sanat yapan cehdin (çabanın) nasıl bir ceht olduğunu bulup meydana çıkarmak, senin mi daha çok hakkındır, yoksa o laf ebelerinin, o çene kavaflarının mı?" dedim.

Genç dostum kendisine öğretilen kıymetlerden şüphe etme-

yi o zamana kadar düşünmemişti. Öyle olduğu halde hayatının büyük bir kısmının kitaplar dışında geçmesinden midir, nedir, şiirinde o zehirleyici edebiyatların tesirini pek az buldum. Hani o, senelerden beri ardı arkası kesilmeyen bir şair kalabalığı vardır; yazılarını okudukça kimimiz onları sahiden şair zanneder, kimimiz de, "İllallah, yeter artık," diye bağırırız. Çoğu "pembe akşamlardan, mavi hülyalardan, elemli ruhun keman sesini andıran hıçkırıklarından" falan bahsederler. Bu şairde bu çeşit sözlere pek rastlamadım.

Nelerden şüphe edebilir, körü körüne inanılan kıymetler nelerdir, bunları anlatıyordum. Nasılsa aklıma vezinle kafiye geldi. Kendim veznin de aleyhindeydim, kafiyenin de. Bununla beraber vezinli kafiyeli birçok güzel şiirler olduğunu biliyorum. Bunu her vakit söylerim.

Ama, yine herhalde, vezinle kafiyeyi kötülemiş olmalıyım ki, şair arkadaşımın bir endişesiyle karşı karşıya kaldım. Vezinsiz kafiyesiz şiirde muvaffak olamamaktan korkuyordu "İyi ama, dedi, ben vezni kafiyesi olmayan şiirlerin nasıl yazıldığını bilmiyorum. Benim yazdıklarım mana itibariyle o kadar güzel olmasa bile vezniyle, kafiyesiyle göz boyuyor. Halbuki vezin, kafiye, ortadan kalktı mı iş yalnız şairliğe kalacak. Güç bir iş." Bu sözü uzun zaman unutmayacak, bir sürü aydınımızın ömürleri boyunca öğrenebildikleri bütün hakikatlerden üstün tutacağım. Güçlüğün nerede olduğunu bu kadar iyi anlayıp, bu kadar iyi anlatabilmek az şey değildir.

Hep umumi şeylerden bahsetmek istiyordum. "Ne yapmak lazımsa onu yapacaksın, şiirse şiir, dedim; yapılacak şey güç olabilir. Eğer gayene ulaşma hususundaki arzun samimi ise güçlüğü de göze alman lazım. Kolaydan daima kaçınacaksın."

Müşkülpesent (güç beğenir) olmayan, işin sadece kolayına giden sanatkâr, zevkinden her zaman için fedakârlık etmeye mecburdur. Zevkinden fedakârlık ede ede günün birinde öyle bir hale gelir ki, zevk namına hiçbir şeyi kalmaz. Bir sanatkârın zevkinden olması nihayet kendine ait bir hadisedir, ama işin kolayına gitmekte okuyucuyu da alakadar eden bir taraf var. Halkın da bir zevki olduğunu hatırdan çıkarmamak icap eder. Bunu hiç hesaba katmamak halkı hor görmek demektir.

Halkın zevki, bir göreneğin, bir geleneğin eseridir. Halbuki sanatkâr, durmadan daha güzeli aramak kaygısı yüzünden çok

kere zevkini geleneğin getirdiği zevkin üstüne çıkarır. O zaman halk ile kendisi arasında bir mesafe peyda olur. Bu mesafe muvakkattir (geçicidir). Birkaç anlayışlı insanın o sanatkârdaki kıymetleri bulup meydana çıkarmasıyla bu mesafe kapanır. Sanatkârın halktan evvel vardığı zevk merhalesi halkın da o merhaleye getirilmesiyle gelenek halini alır. Henüz gelenek halini almamış bir zevkin kendini halka kabul ettirip ettirmeyeceği halkın bileceği şey değildir. Bunu ancak sanatkâr – o da, yaptığı işin doğruluğuna inanı nispetinde – hissedebilir. Zaten yaptığına inanı oldu mu kendini ergeç kabul ettirecektir. Ettirecektir ama, bu çeşit sanatkârı işin kolayına gitmiş olanlardan, kendini herhangi bir cereyana "moda"dır diye kaptırmış olanlardan, kısaca, "kalp taklitçi"lerden kim ayıracak? Aslı ile kalp'ı arasındaki farkı ancak o işin çilekeşleri bilir.

Meşhur bir hikâye imiş, ama ben yeni duydum; Holivut'ta Şarlo'yu en iyi taklit eden sanatkârı bulmak için müsabaka açmışlar; müsabakaya gizlice Şarlo da girmiş. Otuz, kırk kişinin içinde ancak dokuzuncu olabilmiş. Ona dokuzunculuğu layık görenler de bu işin bütün bütün yabancısı değil, sinema âleminin ileri gelenleri, mütehassısları. Ama mütehassıs olmak demek Şarlo olmak demek değil ki.

Şiir âleminin de mütehassısları var. Birtakım hükümler veriyor, kehanetlerde bulunuyorlar. Kör değneğini beller gibi, bir "gerçek şiir" anlayışı tutturmuşlar. O anlayışa uymayan bütün anlayışları mahkûm ediyor, bütün hamleleri baltalamaya çalışıyorlar. Anlamadıkları şeyi beğenmemekte haklı olabilirler. Evet, madem ki anlamıyorlar, beğenmemeleri lazım; ama onu kıymetlendirmeye kalkışmaları doğru mu? Bu hükümlerini herkese kabul ettirmeyi ne hakla isteyebilirler? İşin kötüsü, bunlara inananlar da yok değil. Şimdi kendimi okuyucunun yerine koyuyorum; nasıl inanmayayım! Bir kere patentalı mütehassıs, ondan sonra konuşma tarzı gayetle yüksekten; ayak ayak üstüne atmadan konuşmuyor. Sonra bir yazı yazıyor, Allah muhafaza, her satırında beş tane büyük adam ismi. "Baksanıza, diyorsunuz, Lemaître'i, Lalou'yu, Alain'i, Niçe'yi, Şopenhaver'i, hep bu adamdan yana." Acaba haksızlık mı ediyorum? Ben de tek taraflı bir görüşün adamı mıyım; ben de saçma sapan bir fikrin içinde kapanmış kalmışım da onun için mi başkalarını kabul etmek istemiyorum? Zannetmem. Şimdiye kadar en çok kendine hudut tanımayan

zevkleri, hudut tanımayan anlayışları sevdim. Hiçbir fikrin ebedi olabileceğine inanmıyorum.

Dünün adamı ile yarının adamı mademki ayrı ayrı cemiyetlerin insanlarıdır, görecekleri iş elbette birbirinden farklı olacak. Onları şartları ile düşünelim. Bizim bugünün adamı olmamız onları beğenmemize mani mi? Bu hudut tanımayan düşünce tarzını kimde görsem hayran oluyorum. Bir aralık halk sanatkârlarından bahsetmiş, onu uzun ömürlü yapan sebepler arasında kültürünü kitaplardan ziyade hayatına borçlu olmasını ileri sürmüştüm. Hayata giren her yeni mefhumu (kavramı) şiire sokmaktan çekinmeyen, bu hususta hiçbir taassup (softalık) tanımayan halk şairi, işte o kafasının gençliğine hayran olduğum insanlardandır. Bu arada, çok sevdiğim bir şair arkadaşımı, Cahit Sıtkı'yı hatırladım. Çocuk denecek kadar gençti; bir şiir kitabı çıkardı *Ömrümde Sükût* adında bir kitap. O kitabı çıkarmış olduğuna sonradan ne kadar üzüldü. Çünkü kitaptan sonra bir hayli değişmiş, bir hayli olgunlaşmıştı. Daha sonra üzülmenin de boşuna olduğunu anladı. Dedi ki "İnsanın fikir hayatında birçok merhaleler var. Ben o şiirleri o zaman yazmıştım." Cahit Sıtkı, bir fikir softası değildir. İçini dünyanın gidişine uydurmuş, kafasının kapıları bütün yeniliklere açık, bir yeni zaman adamıdır. Onun yanında fikre hudut tanımayan gençlerin günden güne çoğaldığını, buna karşılık, biraz evvel birçok okuyucuyu nasıl kandırdıklarını anlattığım patentalı mütehassıslara inananların da günden güne azaldığını gördükçe seviniyorum.

(Doğuş dergisi, 1. 6. 1945)

GENÇ ŞAİRDEN BEKLENEN

Yirmi yaşımızı dolduralı bir iki seneden fazla olmamıştı; beylik kalıplar, beylik oyunlar, beylik dünyalar içinde bunalmış kalmış olan şiire yeni imkânlar arayalım dedik. Şiire yeni dünyalar, yeni insanlar sokarak, yeni söyleyişler bularak şiirin sınırlarını biraz daha genişletmek istedik. İlk işimiz, bilinen sanatları bir tarafa bırakıp, şiiri bu sanatlar dışında şiir yapan özellikleri aramak oldu. Böylelikle onu bir reçete, bir tarife matahı olmaktan kurtaracaktık. Bu işi başarabilmek için de şiir tarifelerinin verdiği tertiplere karşı gelmek gerekiyordu. O tertipleri bulmuş olan şiirle

o şiire sıkıca bağlı kimselerin bu dikine giden hareketten memnun olmayacakları besbelli idi. Üstelik biz de görmek istediğimiz işin ne olduğunu belirtmek için, birtakım softaların damarına basmaktan hoşlanıyorduk. Şiirlerimizin yadırganışı sadece alışılmış kalıplar dışına çıkışından değil, çıkmak isteyişinden, bunda ayrı bir keyif buluşundandı. Gayretimizin nasıl bir sebebe dayandığı anlaşılınca biz de biraz yumuşar gibi olduk. Gel gelelim, bu arada şiire girmiş olan bazı şeyler, şiirin öz malı imiş gibi, yerleşti kaldı. Bunlardan biri eski şiirin yüksekten konuşmasına karşılık olarak şiire sokulan alelade konuşma; biri de eski şiirin büyük konularının, büyük heyecanlarının yanı başında yer alan küçük, alelade olaylar, küçük, alelade insanlardı. İlk niyet hiçbir şeyin şiir dışı kalmamasını sağlamaktı. Ama, bu yeni şiir yavaş yavaş yayılıp birçok kimse tarafından da tutulunca iş değişti. Genç okur yazarlar, hatta bu işle uğraşanlar, sandılar ki şiir yalnız küçük olayların, yalnız alelade bir dille anlatılmasından meydana gelir. Böyle böyle bu basitlik, bu aleladelik şiirin bir tarifi, bir şartı oldu. Basitlik, aleladelik derken belki de biraz insaflı davranıyorum. *Basitlik, aleladelik* diyeceğime *boşluk, hiçlik* desem daha doğru olur. Şairin, mısraları içinde, okuyucuya hiçbir şey söylememesi bir yana, söyleyişteki basitliğin de gerektiği gibi anlaşıldığını sanmıyorum, kolay okunan mısraın kolay yazılır bir şey olmadığı pek bilinmiyor. Bunu anladığımız an şiirin güçlüklerini görecek, emeğe saygı göstermesini öğreneceğiz. Yalnız şairin emeğine değil; bütün insanların emeğine. Ondan sonra da kolay kolay boş lakırdı edemeyeceğiz. Genç şairlerimizin çoğunda, ne yazık ki, böyle bir *boş lakırdı ile yetinme* hali görüyoruz. Yazımın baş tarafındaki sözlerden de anlaşılacağı gibi, şiirimizin bu hale gelmesinde de galiba bizim neslin büyük payı var. Ama, şair olacak kimsenin biraz düşünmesi, niyetle görünüşü birbirinden ayırabilmesi gerekir. Zaman zaman alelade şeylere de dokunabilmek başka, durmamacasına alelade olmak başka. Ayrıca, türlü işlerde çalışan milyonlarca insanın, iş görmüş adam olmanın hakkını kazanabilmek için, göbeği çatlarken iki lakırdı çırpıştırıp bir iş yaptım sanmanın kolay kolay hoş görülemeyeceğini bilmek lazım.

Bu küçük yazıyı yazmaktan maksadım, genç şairlerimize sataşmak değil. Onların en kötüsünün bile,

Bir sarışın yaramaz
Aldattı beni bu yaz;
Sevdada karar olmaz;
İşte kumralı geldi.

deyip şairler arasına katılıverenlerden kat kat üstün olduklarını biliyorum. Genç şairlerden beklenen, sadece, elbirliğiyle yıktıkları o eski, o sahte, o yaldızdan ibaret şiire karşılık özlü, beşeri bir şiir, bir gerçek şiir yaratmalarıdır. Bunu bugüne kadar biz de gerektiği gibi yapamamışsak çalışalım. Tek, Türk dili de, Türk şiiri de insan içine çıkabilecek, bizi Türk oluşumuzla övündürebilecek bir hale gelsin.

(Yaprak, 1. 3. 1949)

CUMHURİYET DEVRİNDE ŞİİR

Her yıldönümü, bu konu üzerinde birçok kişi yazı yazar. Konu hep o konu olduğuna, yıldan yıla da büyük değişiklikler olamayacağına göre, söylenenlerin birbirini tutması, birbirine benzemesi gerekir. Gel gelelim, böyle olmaz; görüşler birbirinden o kadar ayrıdır ki bu yazıların, çoğu zaman, bambaşka konuları ele aldıkları, bambaşka olaylardan söz açtıkları sanılır. Ben bunca yıldır şiirle uğraşmış bir adam olduğum için, benim de kendime göre bir görüşüm vardır elbet. Böyle bir yazı yazmaya kalkınca da, ister istemez manzarayı o görüşle görmek zorunda kalırım. Oysaki çoğu kimseler bu gibi yazıların tarafsız bir dille yazılmasını isterler. Şiirimizin değerleri üzerine konuşmaya kalkacak olsam büsbütün tarafsız olabilir miyim bilmem; ama o tarafa hiç dokunmadan, Cumhuriyet'ten sonraki şiirimizin özelliklerini belirtmeye, ayrı ayrı yönlerde gelişmiş olanlarının da ortak taraflarını meydana çıkarmaya çalışırsam suya sabuna dokunmadan söylenecek birkaç şey bulabilirim sanıyorum. Bu işi yaparken belki birkaç şair adı da anacağım. Ama, dediğim gibi, değerliyi değersizden ayırmak gayretiyle değil; salt, anlatmak istediklerimi daha gözle görünür bir hale getirmek için.

Cumhuriyet'e daha önceki çağlardan miras kalan iki ünlü şairin, Yahya Kemal'le Ahmet Haşim'in, şiirlerini inceleyince, aralarındaki belli başlı ayrılıklardan birinin dil olduğunu görüyoruz.

O dem ki refref-i hestiye samt olur kaim

gibi bir mısra yazabilen Haşim'e karşılık Yahya Kemal,

Geçsin hayırlısıyla şu beyhude sonbahar

diyor. Birincininkine karşılık ikincinin ne kadar sade, ne kadar rahat, ne kadar halkın dili olduğu meydanda. Gerçi Yahya Kemal bu dilin ne yaratıcısıdır, ne de bu dilin özelliği Yahya Kemal'i Cumhuriyet'ten sonraki şairlere bağlayıp kendinden önceki şairlerden ayıran bir özellik taşır. Ama Tanzimat'tan sonra dili şiirle bağdaştıran ilk adam oluşu, onu, dille şiiri birbirinden ayrılmaz kurumlar halinde gören Cumhuriyet devri şairlerinin başında saymama sebep olur. Yahya Kemal'i son yüzyıl içinde dilin şiirdeki önemini ilk sezen şair diye adlandırırken bir dil meselesinden değil de bir şiir meselesinden bahsediyorum. İşi bir dil olarak ele alsam şüphesiz daha gerilere giderim. Tanzimat yıllarında girişilmiş tek tük hareket bir yana, bu alanda en başarılı, en bilerek yapılmış savaş, *Genç Kalemler*'de yapılanıdır. Sözü *Genç Kalemler*'e getirişim, kökü oraya bağlı edebiyatın ortaya gerçek bir şiir çıkaramadığını söylemek için. Ne "Türkçe" diyen Ziya Gökalp'i şair sayabiliriz, ne "milli vezin" diyen Mehmet Emin'i, ne de onların fikirleriyle beslenen Hececileri. Ziya Gökalp'le Mehmet Emin – ayrı ayrı yollardan da olsa – fikir adamıdırlar. Onları şairlikle vasıflandırmaya kalkışmak hem kendilerine karşı haksızlık, hem de görmek istedikleri işe karşı saygısızlık olur. Ama onlardan sonra gelip de şiir adı altında yazılar yazmış olanlar için de öyle düşünemeyiz. Başarısızlıkları belki de salt istidatsızlıklarından gelmiyordur; yurtta şiirin uzun zamandan beri unutulmuş olmasının da payı vardır bu işde; ama bu da işi kökünden halletmez. Ortada olan, gerçek şiir dilini yeni bir yola götürmek isteyen bir şair var, o da Yahya Kemal. Gerçi, yukarıda da söylediğim gibi, o sırada iki şair var; ikincisinin dili de kendinden önceki şairlerin diline benzemiyor. Onun dilinde de yeni hayallerden gelme bir zenginlik görülüyor. Ama o kadar sahte, o kadar uydurma ki yaşamasına imkân yok. Şiirin tadına kapılıp o dilin de peşinden gidenler çıkmadı değil. Ne oldu sonunda? Ne dilde, ne şiirde, hiçbir gerçeğe dayanmadıkları için, havalarda

kalıp teker teker döküldüler. O şairler için belki de dil meselesi diye bir şey yoktu. Dillerini, Haşim'de olduğu gibi, şiirleri telkin ediyordu. Şiirleri ise halktan uzaklaşmak istiyordu; dilleri de aynı şeyi isteyecekti. Oysaki aklı eren aydının isteği halka yönelmekti. Bir halk hükümeti kurulduktan sonra, okuma yazmanın yalnız aydınların, yalnız seçkinlerin değil, halkın malı olduğu anlaşıldıktan sonra, halk da, şiirinin kendi diliyle yazılmasını isterdi elbet. Üstelik de tabirlerle dolu, zengin, durmuş oturmuş bir dili vardı. Ne yapacaktı kendinden uzaklaşmak isteyen aydının uyduracağı üç beş kelimeyi? İşte böylece, Cumhuriyet'in ilk yıllarında şiirle halkın dili anlaşmaya başladı.

Yahya Kemal'den sonra gelen bir Nâzım Hikmet ortalığı büsbütün karıştırdı. Vezin gibi, kafiye gibi kösteklerin yanı sıra "Şiir dili böyle olmalıdır. Şiirde şu kelimeler kullanılır, bu kelimeler kullanılmaz" falan gibi bağları da söküp attığı için halkın dilini daha rahat kullandı. Şiire, her türlü kelime ile birlikte, küfürü, narayı bile soktu. İzinden yürüyenler oldu. Böylelikle Türk şiiri daha geniş nefes almaya başladı. Yahya Kemal, Nâzım Hikmet ve onlardan sonrakilerin çabalamaları gösterdi ki, şiirdeki dil işi, kimi adamların sandığı gibi, bir kelime işi değildir; dil eski kelimenin yerine yeni kelime koymakla Türkçeleşmez; Türkçeleşse bile dil olmaz; işi daha temelden almak, bunun için de halkın diline, halkın konuşmasına kulak kabartmak gerekir. Ayrıca, sonucunun bir şiir konuşmasında yer alması için de, yapılan işin şairce olması gerekir.

Yüz yıl boyunca nazım yoluyla birtakım fikirler söylemiş olan şairlerimizden sonra Cumhuriyet devri şairlerinin gerçekten şiir söylediklerini rahat rahat ileri sürebiliriz. Bugün Türk şiirinde bir dil, Türk dilinde de bir şiir varsa, herhalde, Cumhuriyetten sonra olmuştur. Kimileri son aylarda hükümet zoruyla bir dil yaratmanın imkânsız olduğunu söylediler. Bu amaçla, okul kitaplarındaki kelimeleri değiştirdiler; yeni kelimeleri atıp yerine eskilerini koydular. Ama, boşuna uğraşıyorlar. Bilmiyorlar ki halk, halkın diliyle konuşan sanatkârla birliktir. Kim ne derse desin, kim ne yaparsa yapsın, sanatkârı yürüdüğü yoldan döndüremez. Hatta hükümet zoru bile olsa. Hele, Cumhuriyet'ten sonra doğmuş olanlara Arap harflerini öğretmek imkânı da olmadıktan sonra...

Buraya kadar dil meselesini incelemeye çalıştım. Bir de öz meselesi var. Ayrı ayrı çağlarda türlü anlamlarda kullanılan, kimi

zaman mevzu, kimi zaman fikir diye adlandırılan öz, gerçekten de şiirimizde – zaman zaman – ya fikir oldu, ya mevzu. Divan şiirimiz, deyişten ibaret olduğu için, onu bir yana bırakıyorum. Tanzimat yıllarının şiirleri, Divan şiirinin devamı yahut taklidi olmadığı zamanlar, sadece fikre dayandı. Bunlar, çoğu zaman, o kadar fikirden ve kuru nazımdan ibaret şeylerdi ki çoğunda şiirle en küçük bir ilişik bile göremiyoruz. Tanzimat'tan sonraki yılların şiirlerinde az, bayağı, gözü yaşlı bir hassasiyet oldu. Sonra sonra, bazılarının muhteva adını verdikleri bu şey bir aralık da şekille birleştirilmek istendi. Burada, *şekil* denince, dilden ayrı bir şey kastediliyordu. Eskilerin vezin ve kafiye ile, lafız ve mana sanatları ile farkına varabildikleri şekil, Cumhuriye'ten sonraki şairlerin kafasında yeni bir değer kazandı. Pek yeni bir kavram olduğu için bunu açık ve seçik ortaya koymak pek o kadar kolay değildi. Böyle olunca da şeklin muhtevadan büsbütün ayrılamayacağını ileri sürenlere bir parçacık hak vermek gerekiyordu. Hiç değilse, yani bunlara hak verilmese bile, bu fikrin tersini söylemek güçtü. Gel gelelim, zamanla şekilden ne kastedildiği anlaşılmaya başlandı. İçinde dille deyişin de payı olmakla beraber, şekil *bir yapı, bütün olan bir yapı* anlamına gelmeliydi. Üstelik, bu anlayış vezinle kafiyeyi de, lafız ve mana sanatlarını da bir yana bırakıyordu. Daha çok nazım sanatının malı olan bu unsurlar bir yana bırakılınca şair şiirle karşı karşıya kaldı. Kaldı ya, salt bu kaygıyla ortaya koyacağı şiir de, üst tarafı şairce bir şekilden başka bir şey olmayacaktı. Dünyadaki işi şiir söylemekle, şiir dinlemekten ibaret olamayacağı için şairce bir şekille yetinemedi. Yemek, içmek, yatmak, kalkmak, hür olmak gibi daha bir sürü derdi vardı. Üstelik bu dert yalnız kendi derdi değildi.

Eşit olmak için başkalarının da eşit olması gerekiyordu. Başkalarının eşit olması başkalarının da hür olmasına bağlıydı. Kendisiyle eşit olan insan da kendisi gibi yiyecek, içecekti. Kendi hakkını koruyabilmesi için, başkalarının da haklarının ne olduğunu bilmeleri lazımdı. Ancak o zaman kuvvetli olunabilirdi. Bunun için o insanları uyandırmak, okutmak, yazdırmak gerekiyordu. Zaten bu da eşitliğin şartlarından biri değil mi idi? Bu işi başarabilmek için, elbette, elindeki araçların en kuvvetlisini kullanacaktı. O araç da şiir olduğu için toprağına bağlı Cumhuriyet devri şairi şiirini kendinin, yurdunun ve insanlığın yararına kullanmaya başladı. Böylece, şiirdeki *öz* yeni bir anlam kazandı.

Her hakkın arkasında saklanan ödev burada da kendini gösterdi. Şiirin özü, şiirin ödevi oldu.

Uzun sözün kısası Bugünkü Türk şairi meselesi olan insan, halkı halka anlatıyor. Kendisi de halktan. Kendi refahının çoğunluğun refahına bağlı olduğunu, çoğunluğun da halktan başta bir şey olmadığını biliyor.

Bütün dünya şairleri gibi.

(Yeni İstanbul, 29. 10. 1950)

YAŞAMÖYKÜSÜ

Orhan Veli 13 Nisan 1914'te İstanbul'da doğdu, 14 Kasım 1950'de aynı kentte öldü. Babası Veli Kanık, Cumhurbaşkanlığı Armoni Orkestrası şefiydi. Orhan Veli'nin çocukluğu köklü bir sanat kültürü alabileceği bir ortamda, İstanbul'da geçti. İlköğrenimine Galatasaray'da başladı. Daha sonra babasının görevi dolayısıyla gittikleri Ankara'da okudu. Şiir serüvenine birlikte atılacağı arkadaşları Oktay Rifat ve Melih Cevdet'le lise sıralarında tanıştı. Liseden sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne girdiyse de, 1935'te bitirmeden ayrıldı. 1936-1942 arasında PTT Genel Müdürlüğü'nde memurluk etti. Askerlik görevini 1942-1945 arasında Gelibolu'da yedeksubay olarak tamamladıktan sonra Ankara'da Milli Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu'nda çalışmaya başladı. 1947'de bu kurumda kendi deyimiyle "antidemokratik bir hava" esmeye başlayınca istifa etti. 1 Ocak 1949'da yayımlamaya başladığı iki sayfalık "Yaprak" dergisini 15 Haziran 1950'ye değin yirmi sekiz sayı çıkardı. Bir gece Ankara'da belediyenin yola kablo döşemek için kazdırdığı bir çukura düşerek başından yaralandı. Ertesi gün İstanbul'a geldi, bir arkadaşının evinde otururken fenalaşması üzerine kaldırıldığı Cerrahpaşa Hastanesi'nde öldü. Mezarı Rumelihisarı'ndadır.

Orhan Veli küçük yaşlarda başlayan edebiyat tutkusunu, lise yıllarından arkadaşı Oktay Rifat ve Melih Cevdet'le birlikte, çeşitli şiir sorunları üzerine düşünerek geliştirdi. Üç arkadaş ilk şiirlerini Ocak 1936'da "Varlık" dergisinde yayımladılar. Orhan Veli'nin 1936'dan 1940'a değin yayımladığı otuz sekiz şiir, genellikle gençlik döneminin ürünü kabul edilir. Bunlar, genel havasıyla Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Muhip Dıranas şiirini çağrıştıran, Fransız sembolistlerinden etkiler taşıyan şiirlerdir. Orhan Veli bu döneminde ağırlıklı olarak hece ölçüsüne ve uyağa önem vermiş, duru ve akıcı bir Türkçe kullanmıştır. Eski Türk şiirini, Divan edebiyatı kalıp ve ölçülerini iyi bilmeye özen göstermiştir. Ama bu gençlik dönemi ürünlerini sağlığında yayımlanan kitaplarına almamıştır.

Orhan Veli, 1937'den sonra, Oktay Rifat ve Melih Cevdet'le birlikte, Türk edebiyatında çığır açacak olan yadırgatıcı şiirlerine örnekler vermeye başladı. Şiiri müzikten ve resimden ayırmaya, şaireliğe bütünüyle sırt çevirmeye, düşlerden ve alışılmış benzetmelerden uzaklaşmaya çalışıyordu. Bu şiirler yayımlanır yayımlanmaz edebiyat çevrelerinde büyük ilgi çekmiş, tartışmalara yol açmış, uzun süre alay konusu edilmiştir.

1941'de basılan *Garip* adlı kitapta Orhan Veli'nin önsözüyle topluca sunulan Melih Cevdet, Oktay Rifat ve Orhan Veli'ye ait şiirlerin yaslandığı ilkeler önsözde uzun uzadıya açıklanır. Buna göre şiir "bütün hususiyeti edasında olan" ve "insanın beş duyusuna değil, kafasına hitap eden bir söz sanatıdır". Bu sanat "akalliyeti teşkil eden müreffeh sınıfların zevkine" değil, çoğunluğa seslenmesini bilmelidir. Bunun yolu ise, şiiri, artık ona bir yük olmaya başlayan söz sanatlarından, şairane imgelerden, kısıtlayıcı biçim özelliklerinden kurtararak halkın en geniş kesimlerinin malı olan gündelik yalın bir dille yazmaktır.

Orhan Veli ve arkadaşlarının Türk edebiyat tarihinde "Garip" hareketi diye anılan bu çıkışları, bir yandan, halkın diline olduğu gibi, yaşamına da sırt çeviren Ahmet Haşim şiir geleneğine; bir yandan, artık kalıplaşmış bir hale gelen hece şiirine; bir yandan da, dönemin siyasal koşulları sonucu yaygınlaşması engellenmiş olan ve halkın davalarını eski şiirin kuralları içinde kalarak savunan, bir "beğeni devrimi" yapmamakla suçladıkları toplumcu gerçekçi şiir geleneğine bir tepki niteliğindedir.

Orhan Veli'nin *Garip*'ten sonra yazdığı şiirlerde ise yeni eğilimler, önemli biçimsel değişiklikler görülür. Ölçü, uyak yeni bir anlayışla şiirine girerken, şaşırtma ve zekâ öğeleri azalır, duygular ağır basmaya başlar. Daha önce hor görülen lirizme yer verilir.

Bu değişikliklerin yanı sıra toplumsal eğilimler ağırlık kazanmaya, gündelik yaşamın ve sokaktaki insanın sorunları ele alınmaya başlar. Özgürlük dileği, yaşama sevinci, insan sevgisi gibi temalar iyice belirginleşir. Bu tavır değişikliğinin temelinde II. Dünya Savaşı'yla gelen toplumsal sarsıntıların yattığı bir gerçektir. Öte yandan olağanüstü bir ilgiyle karşılanan Garip şiirinin, çoğu özgün olmaktan uzak taklitçilerce alabildiğine sömürülmesi, şiirin küçük, akıllıca buluşlarla kolayca yazılıveren bir söz oyunu gibi görülmesi de bu akımı büyük ölçüde hırpalamış,

yozlaştırmıştır.

Orhan Veli'nin *Vazgeçemediğim* ve *Yenisi* adlı kitaplarda gelişen değişim süreci, *Karşı* adlı kitapta daha geniş ve kesin bir düzeye ulaşır. Artık toplumdaki haksızlıkları, bozuklukları ele alan, gericiliğe ve çarpıtılmış demokrasi anlayışına karşı şiirler yazan bir şairdir. Kısa süren yaşamının son döneminde "Yaprak" dergisinde yayımladığı yazılarla toplumsal yönü ağır basan bir eylem adamı kimliğine bürünür.

Orhan Veli'yi değerlendirirken en ön planda şiirinin geçirdiği aşamaları, evrimi göz önünde tutmak gerekir. O tek bir şiir yazmamış, durmadan aramış, değişmiş, büyük bir şiir serüveni yaşamıştır. Oktay Rifat'ın deyişiyle "birkaç neslin belki arka arkaya başarabileceği bir değişmeyi o birkaç yıl içinde tamamlamıştır." Bunu yaparken hem kendini, hem Tür şiirini ileriye götürmüş, yozlaşmış değerlerin yıkılıp ortadan kalkmasını sağlamıştır. Onun Türk edebiyatına katkısı, şiiri seçkin kişilere özgü olmaktan, halka uzak değer yargılarından kurtarıp "demokratikleştirmek" biçiminde özetlenebilir. Bu tavrıyla tüm bir dönemi etkilemiş, kendinden sonra gelen birçok şaire önderlik etmiştir.

(*Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi*'nden)

YAPITLARI

Şiir *Garip* (Oktay Rifat ve Melih Cevdet ile), 1941; *Garip*, (Geliştirilmiş ikinci basım, yalnız kendi şiirleri), 1945; *Vazgeçemediğim*, 1945; *Destan Gibi*, 1946; *Yenisi*, 1947; *Karşı*, 1949; *Nasrettin Hoca Hikâyeleri*, 1949; *Bütün Şiirleri*, (ö.s.), 1951.

Düzyazı *Nesir Yazıları*, (ö.s.), 1953; (*Denize Doğru* adıyla, 1969); *Edebiyat Dünyamız*, (ö.s.) 1975; *Sanat ve Edebiyat Dünyamız* (ö.s.) 1982; *Bindiğimiz Dal*, (ö.s.) 1982.

Çeviri A. de Musset, *Bir Kapı Ya Açık Durmalı Ya Kapalı*, 1943; Moliere, *Scapin'in Dolapları*, 1944; Moliere, *Tartuffe*, 1944; N. Gogol, *Üç Hikâye* (E. Güney ile), 1945; *Fransız Şiiri Antolojisi*, 1947; La Fontaine, *La Fontaine'in Masalları*, 2 cilt, 1948; J. P. Sartre, *Saygılı Yosma*, (ö.s.), 1961; *Çeviri Şiirler*, (ö.s.), 1982.

Adam Yayınları'nda Orhan Veli'nin bütün yapıtlarını içeren dizi

Şiir : ***Bütün Şiirleri***, 1987; ***La Fontaine'in Masalları, Nasrettin Hoca Hikâyeleri***, 1989; ***Çeviri Şiirler***, 1990.

Düzyazıları : ***Bütün Yazıları***, 1992.

İÇİNDEKİLER

Gemliğe doğru... 7
Robenson 8
İnsanlar 8
Bayram 8
Dedikodu 9
Kitabe-i Seng-i Mezar I 10
Kitabe-i Seng-i Mezar II 10
Kitabe-i Seng-i Mezar III 11
? 12
Harbe Giden 12
Ne Kadar Güzel 12
Sabaha Kadar 13
Gemilerim 13
Güzel Havalar 14
Anlatamıyorum 14
Kuşlar Yalan Söyler 15
Kaside 15
Efkârlanırım 15
Söz 16
Deli eder insanı... 16
Tren Sesi 16
Istanbul Türküsü 17
Değil 18
Keşan 18
Misafir 19
Eskiler Alıyorum 19
Tahattur 20
Altın Dişlim 20
Şanolu Şiir 20
İçinde 21
Ah Neydi Benim Gençliğim 21
Denizi Özliyenler İçin 22
Kapalı Çarşı 23
Sere Serpe 23
Gün Olur 24
Bir Duyma da Gör 24
Sizin İçin 25
İstanbul'u Dinliyorum 26
Baharın İlk Sabahları 27
Galata Köprüsü 28
Ayrılış 28
Hürriyete Doğru 29
Dalgacı Mahmut 30
İçerde 30
Karşı 31
Bedava 32
Gelirli Şiir 32
Pireli Şiir 33
Dalga 34
Rahat 35
Kuyruklu Şiir 36
Cevap 36
Macera 37
Birdenbire 38
Yokuş 38
Deniz Kızı 39
Aşk Resmigeçiti 40
Çok Şükür 42
Yaşamak 43

ŞİİR ÜSTÜNE
Garip 46
Sanat İçin Sanat 54
Genç Bir Şairle Konuşma 56
Genç Şairden Beklenen 59
Cumhuriyet Devrinde Şiir 61

YAŞAMÖYKÜSÜ 67

YAPITLARI 70

Şiirlerinden seçmeler
Şiir üzerine düşünceleri
Yaşamı
Yapıtları

1941'de basılan *Garip* adlı kitaba yazdığı önsözde Orhan Veli, şiiri "bütün hususiyeti edasında olan" ve "insanın beş duyusuna değil, kafasına hitap eden bir söz sanatı" olarak tanımlar. Bu sanat "azınlığı oluşturan varlıklı sınıfların zevkine" değil, çoğunluğa seslenmesini bilmelidir. Bunun yolu ise, şiiri, artık ona bir yük olmaya başlayan söz sanatlarından, şairane imgelerden, kısıtlayıcı biçim özelliklerinden kurtararak halkın en geniş kesimlerinin malı olan gündelik yalın bir dille yazmaktır. Orhan Veli'nin *Garip*'ten sonra yazdığı şiirlerde ise yeni eğilimler, önemli biçimsel değişiklikler görülür, toplumsal eğilimler ağırlık kazanmaya, gündelik yaşamın ve sokaktaki insanın sorunları ele alınmaya başlar. Şairin *Vazgeçemediğim* ve *Yenisi* adlı kitaplarda gelişen değişim süreci, *Karşı* adlı kitapta daha geniş ve kesin bir düzeye ulaşır. Artık toplumdaki haksızlıkları, bozuklukları ele alan, gericiliğe ve çarpıtılmış demokrasi anlayışına karşı şiirler yazan bir şairdir. Kısa süren yaşamının son döneminde çıkardığı "Yaprak" dergisinde yayımladığı yazılarla bir eylem adamı kimliğine bürünmüştür.

ISBN 975-418-441-0

9 789754 184419

adam 633